

Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Pionerkommandoet

Indledning

Pionerkommandoet blev oprettet 10. maj 1944, med kaptajn Dietrich Anselmo Wieth-Knudsen som chef. Kaptajnen offentliggjorde i 1946 artiklen *Pionerkommandoet ved Den danske Brigade* i Tidsskrift for Ingeniørofficerer (Kilde 1), som har dannet grundlag for min fremstilling.

Mit papir indeholder desværre ikke helt det billedmateriale, som jeg kunne ønske mig, idet jeg savner billeder af Pionerkommandoets specialmateriel og køretøjer. Hvis nogen ligger inde med sådanne billeder, så hører jeg gerne om det.

Pionerkommandoet

Inden kommandoets oprettelse var pionersoldater og -befalingsmænd tænkt indplaceret som faglige rådgivere i Brigadens infanterienheder, men efterhånden tegnede sig et billede af, at dette ikke ville være tilstrækkeligt til at løse egentlige pioneropgaver. Der blev derfor fremsat forslag om oprettelse af en regulær pionerstyrke, enten som en deling ved hver bataljon, eller som et samlet kommando.

Pionerkommandoet var Brigadens næstældste enhed - kun 1. Bataljon var ældre - og var samtidig den enhed, som blev hjemsendt sidst - 1. oktober 1945, idet kommandoet blev indsat i kontrollen af den tyske minerydning efter Besættelsens ophør.

Pionerkommandoet skulle være let bevægeligt og hurtigt kunne sættes ind på steder, som måske ofte lå langt fra hinanden i tid og rum. Desuden skulle det medføre en betydelig mængde materiel, så praktisk talt alle pioneropgaver kunne løses eller i hvert fald påbegyndes. Det var derfor ønskeligt, om hele styrken kunne blive fuldt motoriseret.

Fra starten disponerede Brigaden dog kun over et begrænset antal motorkøretøjer og det blev derfor besluttet at gøre størstedelen af personellet cykelbåret og hovedsagelig bruge motorkøretøjer til transport af materiel. Dog var det således, at en del materiel og sprængstof til de første arbejder skulle medføres - i tasker - på cyklerne.

Dele af Pionerkommandoet på kajen i Helsingør den 5. maj 1945. Forrest ses oversergent E.E.E. Andreassen. Fra Kilde 3.

Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Pionerkommandoet

Organisation og udrustning

Pionerkommandoet bestod af:

- Chef med kommandogruppe (28)
- Parkdeling¹ (77)
- 4 pionerdelinger, hver med delingsfører og delingstrop (9) og 3 grupper (10) på cykel.

Pionerkommandoets styrke og køretøjer

	Personel								Køretøjer			
	Officerer o.l.	Værnepligtige sekundløjtnanter	Underofficerer	Korporaler og underkorporaler	Pionerer o.l.	Motorvognsførere	Motorcykelførere	Løtter	Personvogne	Lastvogne	Motorcykler	Cykler
Chef	1			1		1			1			
Kommandogruppe:												
Næstkommanderende	1					1					1e	
Officer til rådighed	1					1					1e	
Kommandoofficiant	1					2			2a			
Kommandounderofficer				1								
Motorordonnans					4						4f	
Sanitetsgruppe:												
Læge		1										
Underlæge				1		1			1b			
Kantinesoldat					1							
Forplejningsgruppe						2	10		2c			
Parkdeling	2	1	1A	1B		19			19d			
4 pionerdelinger	1	3	4	12	131	4				4e	147	
I alt	7	5	5	16	136	25	6	10	1	24	10	147

Forklaring til styrkeoversigt:		
A	Mekaniker	
B	Bøssemager	
a	Kommandogruppevogn og bagagevogn	
b	Lægevogn	
c	Køkkenvogne	
d	4 redskabsvogne 4 ammunitionsvogne 2 brovogne 5 minevogne	2 flammekastervogne 1 værkstedsvogn med påhængsvogn 1 reservevogn
e	Motorcykel med sidevogn	
f	Solomotorcykel	

Pionerdelingernes bevæbning og udrustning

Pionergrupperne var bevæbnet med: 1 rekylgevær med tilbehør, 7 geværer samt 2 maskinpistoler (gruffefører og næstkommanderende). Delingsføreren og næstkommanderende ved delingen var ligeledes bevæbnet med maskinpistoler. Endvidere var det påtænkt, at hver gruppe skulle have haft en bazooka², men disse nåede ikke at komme frem.

¹ I Parkdelingens styrketal indgår ca. 60 mand, som udgjorde "læsse- og beskyttelsesmandskab", men denne styrke nåede ikke at tilgå Pionerkommandoet før afgang til Danmark.

² Disse bazookas var indkøbt i England, men nåede som nævnt ikke at komme frem (til udlevering). *Harry Söderman* - de danske og norske *polistrupars* svenske "mentor" og de facto uddannelseschef - omtaler i Kilde 3, side 177, at i foråret 1945 lykkedes danskerne at fremskaffe nogle bazookaer og at der gennemførtes en vis skydeuddannelse, mod svensk skivemateriel og med bistand af svensk personel, blandt andet som sikkerhedsbefalingsmænd.

Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Pionerkommandoet

Pionergruppens materiel blev transporteret i to sidetaske og en bagetaske, der alle var fastspændt på bagagebæreren. Hver cykel fik en oppakning på ca. 20 kg. Materiellet omfattede bl.a. rydnings- og tømmerværktøj, minesøgnings- og minerydningsmateriel samt ca. 100 kg sprængstof, rigelige mængder af tændmidler og materiel til minefælder. Endvidere fandtes der på cyklerne, udover håndvåbenammunition på manden, ekstra ammunition og håndgranater.

Delingstroppen medførte - ud over ekstra ammunition - tillige ca. 50 håndgranater (røg og tåregas). Yderligere specialudrustning - en minørvinde med kabel - førtes i delingsførerens sidevognsmaskine.

Under dække af røg placeres en improviseret rørladning; i luften til højre for soldaten ses endnu en røghåndgranat.
Fra Kilde 10.

Parkdelingen

På *redskabsvognene* fandtes værktøjer i 5 jordværktøjskasser, 2 tømmerværktøjskasser og 1 stenværktøjskasse og desuden løst på vognen: belysningsmidler (Petromaxlygter³), betonbor, motorsav, donkraft, løftestænger o.l. Med værktøjet fra en vogn kunne der, udover ca. 10 tømrere og ca. 10 mand til boring i sten og beton, sættes ca. 100 jordarbejdere, ca. 40 mand til pigtrådsarbejde og ca. 15 rydningsarbejdere i gang.

Hver *ammunitionsvogn* medførte håndvåbenammunition (reserve), signalammunition (lys), håndgranater (røg og tåregas) og ca. 1.600 kg sprængstof (trotyl og nitrolit). Desuden store mængder af tændmidler og andet sprængmateriel⁴, som førtes emballeret i særligt tildannede kasser. Ammunitionen mv. førtes i de kasser, hvori den var leveret fra de svenske depoter.

De to *brovogne* havde nødbromateriel - til dels tildannet - til 15 m 6 t bro på pæle. Materiellet kunne også benyttes til vejspærringer. Derudover fandtes rambukke, taljer med reb, treben o.l.

På de to *minevogne* førtes i alt 2.000 fodfolksminer, 300 panserminer og 200 granatminer, alle af svensk oprindelse og med tændere og ladninger, samt desuden minesøgnings- og minderydningsmateriel (også elektriske minesøgere). De øvrige minevogne var reservevogne, der skulle læsses med materiel fra Pionerparken, alt efter forholdene.

Flammekastervognene havde flammekastere⁵ (10 i alt), kvælstof- og acetylenbeholdere, flammeolie, reservemateriel og værktøj til flammekasterne.

Værkstedsvognen med påprodset 2-hjulet påhængsvogn, hvorpå der bl.a. var læsset en lyskaster⁶, medførte elektrisk belysningsmateriel (Nife-lamper med batterier⁷), skære- og svejseapparat, smedje med smedeværktøj, slibe- og boremaskiner og andet materiel, som skulle anvendes til reparation af materiel og vogne.

³ En *Petromaxlygte*, eller stærklysgygte, minder af udseende om en såkaldt flagermuslygte. Brændstoffet er petroleum, som forstøves under tryk.

⁴ Kilde 11 omtaler, med henvisning til Brigadens uddannelsesforskrifter, at man rådede over en *Panserhåndmine m/44*, men om den var udleveret til infanteriet og/eller indgik i Pionerkommandoets materiel, er jeg ikke klar over.

⁵ Flammekasteren var den svenske *Eldspruta m/41*. (Kilde 4.)

⁶ Kan være den i Kilde 11 omtalte *Feltlyskaster m/44*.

⁷ *Nife-lamper* findes i forskellige udgaver. Se f.eks. [Durham Mining Museum](#) oversigt over lampemateriel fra 1934.

Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Pionerkommandoen

Samtlige vogne var forsynet med en svær stålwire med krog og kavs i enderne, beregnet til enten vejspærringstrosse eller til slæbetrosse for havarede køretøjer. Endvidere fandtes der ved hver vogn et træktov med indspejlede liner, som skulle benyttes, når det var nødvendigt at få mandskabet hurtigere frem, idet en halv snes mand på en gang, ved hjælp af tovet kunne trækkes af lastvognen.

Som reserve ”pionerpark” for Pionerkommandoens tekniske udrustning var der indkøbt og oplagt en del materiel, svarende til ca. 50% af udrustningen, i depot i Malmø, foruden 600 panser- og fodfolksminer af træ. Minerne var konstrueret og fremstillet af Pionerkommandoen, da det i begyndelsen så ud til, at man ikke ville komme til at råde over svenske miner.

Sprængning.
Fra Kilde 6.

Uddannelsen

Udover grundlæggende militære færdigheder blev hovedvægten i uddannelsen lagt på funktionen som kamppionerer, herunder sprængnings- og minetjeneste.

Brobygning samt spærrings- og feltarbejder blev kun øvet i begrænset omfang, idet man mente at kunne basere sig på de faste befalingsmænds viden og erfaring.

Sprængningsøvelser foregik i terrænet, så tæt op ad sprængladningerne, som det mentes forsvarligt. Efter svensk forbillede gennemførtes tilvænningsøvelser, hvorved befalingsmænd og pionererne efterhånden vænnede sig - i en lille grav - til at udholde sprængvirkningen af ladninger på indtil 10 kg på en afstand af 5 m. Kaptajn Wieth-Knudsen skriver, at det ofte var en drøj omgang og at soldaterne ikke altid følte sig lige vel til mode efter øvelserne, hvis virkninger - trykken for brystet, susen i hovedet o.l. - kunne holde sig i flere timer.

Egentlige feltøvelser sammen med infanterienhederne bestod som regel i angreb på feltbefæstede stillinger. Angrebet blev gennemført i ly af en omfattende røgsløring og med støtte fra infanteriets egne våben. Pionererne støttede yderligere angrebet med lette morterer⁸ og flammekastere.

I slutningen af april 1945 overværede en engelsk major - K.D. Bennet - en øvelse, som var arrangeret af Pionerkommandoen. Han udtalte herefter, at han fandt folkenes træning og uddannelse god, og at pionererne var fuldt på højde med engelske, tyske og franske soldater, men at de naturligvis manglede de praktiske erfaringer, som først kunne opnås i en krig.

Minetjenesten, der var genstand for særlig interesse, kom senere pionererne til god gavn, da Pionerkommandoen fik ansvaret for den jyske del af kontrollen med den tyske minerydning i Danmark. Det vidste man dog ikke endnu, men man forventede, at alle vigtige punkter kunne være mineret eller forberedt til sprængning.

Det voldte nogen vanskelighed at skaffe sig aktuel viden om tyske miner - og minetjeneste i almindelighed. Ved hjælp af blandt andet kontakt til den norske politienhed (af divisionsstørrelse) i Sverige blev der tilvejebragt så mange oplysninger, at Pionerkommandoen kunne udarbejde et maskinskrevet hæfte på ca. 140 sider, med tilhørende 25 plancher om tyske, allierede og svenske miner, mineudlægning og minerydning.

I sommeren 1944 afholdt den svenske ingeniørkaptajn Nils Falk et kort kursus i minetjeneste (Kilde 1), ligesom 5 officerer i foråret 1945 fulgte et kursus i sprængnings- og minetjeneste ved 5. *militärområdet*⁹.

I slutningen af april 1945 bliver en engelsk mineekspert - major Stanley Holland - knyttet til Pionerkommandoen¹⁰. Han var overrasket over Pionerkommandoens viden på området men var tilfreds med, hvad han så. Dog kritiserede han mineøgnings- og minerydningsmateriellet, som ikke var moderne eller godt¹¹.

⁸ Den lette mortar (den svenske 47 mm *granatkastare m/40*) er ikke omtalt i den tidligere nævnte opgørelse over delingernes bevæbning, men det er tænkeligt, at der i pionerdelingerne - i lighed med infanteridelingerne - indgik en let mortargruppe.

⁹ Svarer til den senere danske betegnelse ”militærregion”.

Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Pionerkommandoet

Sprængningsuddannede soldater ved infanteribataljonerne

I hver af de fire infanteribataljoner¹² havde en befalingsmand og to mand pr. deling modtaget udvidet undervisning i sprængningstjeneste. De sprængningsuddannede indordnedes naturligt i delingernes maskinpistolgrupper, hvor de sikredes en taktisk bevægelsesfrihed, under sikring af maskinpistolerne.

Oprindeligt havde det været hensigten, at hver bataljon selvstændigt skulle foretage alle taktiske sprængninger, mineudlægning og minerydning, der kunne tænkes at forekomme under kamp. Bataljonerne var derfor også tildelt en pionerofficer. Med oprettelsen af Pionerkommandoet bortfaldt denne ordning imidlertid og blev erstattet af de særligt uddannede soldater.

Herudover var tilvænningsøvelser (i stil med den pionererne gennemgik) et led i den almindelige infanteriuddannelse. Herved blev påvirkningen fra sprængninger dagligdags kost - et plus, som sikkert ville være blevet af betydning under virkelige kamphandlinger.

*En sprængladning føres frem.
Fra Kilde 8.*

Afslutning

Kaptajn Wieth-Knudsen bedømmer selv Pionerkommandoets viden med hensyn til minetjenesten således, at den ikke ville have været tilstrækkelig til at sikre pionererne med store tab, hvis de selv skulle have ryddet de tyske minefelter i Danmark. Dertil var den viden og de forudsætninger, der var til rådighed under uddannelsen i Sverige, for ringe.

Nu blev tyske krigsfanger, under ledelse af tyske officerer og befalingsmænd, indsat i rydningen af de tyske minefelter i Danmark, en operation der pågik fra 1945 til 1947, mens Pionerkommandoet fik ansvaret for opsyn og kontrol. Se f.eks. to artikler af Dan Mouritzen [Minenkommando Dänemark](#) og [German Mine Clearing in Denmark 1945-47](#) samt [Luni-form under besættelsen](#) af Knud Ramsgaard (Historisk Årbog for Thisted Museum 1995).

Pionerkommandoet blev hjemsendt 1. oktober 1945, hvorefter kontrollen med minerydningen overgik til Ingeniørtropperne (Kilde 8).

¹⁰ Major Holland følger Pionerkommandoet under den efterfølgende minerydningstjeneste i Danmark. Hans oplevelser i Sverige og Danmark er beskrevet i en række artikler i *Brigadebladet*, årgang 1992.

¹¹ Kaptajn Wieth-Knudsen anfører, som kommentar, at det materiel, som ikke var af improviseret karakter, var fremstillet efter det svenske reglementerede materiel. Til det improviserede materiel hørte blandt andet minestrimler, der i mangel af minestrimler af stof - der var stærkt rationeret - udgjordes af kassestrimler! Papir kunne naturligvis bruges, men var ikke særligt bestandigt i vådt vejr og blæst.

¹² Infanteribataljonen bestod af: chef med stab (54) samt 3 rekylgeværkompagnier (165). Hvert rekylgeværkompagni (= let infanterikompani) bestod af: chef med kommandogruppe (27) samt 3 delinger á delingstrop (7), 3 rekylgeværgrupper (8), maskinpistolgruppe (8) og 47 mm mortergruppe (7). (Fra Kilde 9.)

Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Pionerkommandoet

Kilder

1. *Pionerkommandoet ved Den danske Brigade* af kaptajn D.A. Wieth-Knudsen, Tidsskrift for Ingeniørofficerer 1946, side 43-55.
2. *Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Pionerkommandoet* ved Herbert Marcus, udgivet af Den Danske Brigadeforening, København 1995, ISBN 87-90214-15-3. (Hæftet indeholder også dele af Kilde 5.)
3. *Skandinaviskt Mellanspil* af Harry Söderman, Katalog och Tidsskriftstryck, Stockholm 1945.
4. *Hjälp till Danmark - Militära och politiska förbindelser 1943-1945* af Ulf Torell, Allmänna Förlaget, Stockholm 1973, ISBN 31-38-01693-1.
5. *Den danske Brigade i Sverige 1943-1945* af K.V. Nielsen, udgivet af Den Danske Brigadeforening, 1985, København 1985, ISBN 87-981346-4-7.
6. *Brigaden - Den danske Brigade i Sverige 1943-1945* af Knud J.V. Jespersen, Gyldendal, København 1993, ISBN 87-00-14924-1.
7. *Den danske Brigade - Pionerkommandoet* af Niels Erik Frost, fire artikler i *Underofficeren - Medlemsblad for Dansk Underofficersforening* af 1939, København 1946.
8. *Ingeniørtropperne - 1880- 1955* af oberst Niels Maare, Særtryk af Tidsskrift for Ingeniørofficerer, København 1955.
9. *1½ år med Den Danske Brigade* af oberstløjtnant P.A. F. Norup (brigadens stabschef), Militær Tidsskrift 1947, side 271-308 og 353-406. Det kongelige Garnisonsbiblioteks indbundne årgang 1947 indeholder også teksten fra Kilde 1.
10. *Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - 4. Kompagni af 5. Bataljon* ved Mogens Rosenvinge, udgivet af Den Danske Brigadeforening, København 1995, ISBN 87-90214-11-0.
11. *Den danske Brigade i Sverige 1943-45* af sekondløjtnant P. Lyng, elev ved Hærens Officersskole, klasse Krogh I, 1976-80.

Supplerende læsning

Rydningen af og kontrollen med de tyske miner er yderligere behandlet i en række artikler i *Brigadebladet*, 1992.

Den tyske minerydning er også behandlet i bogen *Under Tvang. Minerydningen ved den jyske vestkyst 1945* af Helge Hagemann, Akademisk Forlag, 1998. ISBN 87-500-3550-9. For god ordens skyld vil jeg nævne, at jeg ikke har læst denne bog.

Se også [Den Danske Brigades Pionerkommando](#), der indeholder en kort generel beskrivelse af Pionerkommandoet samt indsatsen i Dansk Minekontrol.

Per Finsted

En pioner overvåger tyske mineryddere. Fra Kilde 2.

Pioneren bærer et sort bånd (antageligvis en skydesløjfe) på begge skulderklapper. Sort er den traditionelle våbenfarve for Ingeniørtropperne og blev således også båret af Pionerkommandoet.

Major Stanley Holland omtaler, at han under sit ophold ved Brigaden i Sverige, "... efter eget ønske bar Brigadens grå uniform, med det smalle sorte våbenbånd med det gyldne P på skulderen." Fra *Brigadebladet*, Nr. 2, april 1991.